

СЕКЦІЯ 4 РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 338.51

Лащак В.В.
доктор економічних наук, доцент,
Буковинський університет

Крушницький Р.М.
аспірант
Буковинського університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ПІДҐРУНТЯ ТА ВПЛИВ ОПОДАТКУВАННЯ НА ЦІНОУТВОРЕННЯ В ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНІЙ ГАЛУЗІ

В Україні розвиток національної економіки та, зокрема, електроенергетики гальмується через відсутність інвестицій, які залучити в енергоринок та в цілому в економіку важко у зв'язку з військовою ситуацією в Україні та недосконалістю нормативно-правового забезпечення. Реаліями сьогодення є те, що постійні зміни до Податкового кодексу, яких з початку його прийняття було внесено понад 120, вносять зміни в оподаткування, міняючи «правила гри». Нестабільність законодавства з питань оподаткування в Україні пояснюється не змінами в економічному середовищі країни, а скоріше недосконалістю науково-аналітичного супроводу нормотворення.

Ключові слова: енергоринок, електроенергетика, податки, податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, екологічний податок, рентна плата.

Лащак В.В., Крушницький Р.М. НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЕ ОСНОВАНИЕ И ВЛИЯНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ В ЭЛЕКТРОЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ

В Украине развитие национальной экономики и, в частности, электроэнергетики тормозится по причине отсутствия инвестиций, которые привлечь в энергорынок и в целом в экономику трудно в связи с военной ситуацией в Украине и несовершенством нормативно-правового обеспечения. Реалиями сегодняшнего дня являются постоянные изменения в Налоговом кодексе, которых с момента его принятия было внесено более 120, вносят изменения в налогообложение, меняя «правила игры». Нестабильность законодательства по вопросам налогообложения в Украине объясняется не изменениями в экономической среде страны, а скорее несовершенством научно-аналитического сопровождения нормотворчества.

Ключевые слова: энергорынок, электроэнергетика, налоги, налог на прибыль предприятий, налог на добавленную стоимость, экологический налог, рентная плата.

Laschak V.V., Krushnytskyi R.M. REGULATORY SUPPORT AND THE IMPACT OF TAXATION ON PRICING IN THE ELECTRICITY SECTOR

In Ukraine, the development of the national economy and in particular the electricity is hampered due to the lack of investments in the energy market to attract them and to the economy as a whole is difficult due to the military situation in Ukraine and the imperfection of regulatory support. Today's realities are permanent changes to the Tax Code, which since its decision was made in excess of 120, they make changes in the taxation of changing the «rules of the game». Instability in legislation on taxation in Ukraine is not explained by changes in the economic environment in Ukraine, but rather the imperfection of scientific and analytical support of norm creation.

Keywords: energy market, electricity, taxes, corporate income tax, value added tax, environmental tax, rent payment.

Постановка проблеми. У період глобалізації економічних трансформацій перед державою гостро постає проблема застосування адекватних податкових механізмів, орієнтованих на розвиток конкурентної економіки, зокрема, електроенергетичної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки питанням застосування зарубіжного досвіду при побудові вітчизняної системи оподаткування приділялася значна увага відомих науковців. Роль державного регулювання в діяльності електроенергетики та її вплив на соціально-економічну сферу суспільства розглядали в своїх публікаціях В. Варнавський [1], Н. Байков [2], Г. Безмельніцина [2], А. Єрхов [3], Г. Груба [4]

На жаль, нині в нашій країні ефективність роботи податкової служби в напрямку стимулювання розвитку конкурентної економіки бажає бути кращою.

Мета статті полягає в аналізі нормативно-правового підґрунтя та впливу держави за допомогою податкових механізмів на ціноутворення в електро-

енергетичній галузі, визначенні тенденцій та порівнянні зі світовим досвідом.

Виклад основного матеріалу дослідження. Електроенергетика – одна з базових галузей економіки України, забезпечення надійного та сталого функціонування цієї галузі є передумовою енергетичної незалежності держави та виходу із скрутного економічного становища. За останні роки наша держава, яка експортувала електричну енергію, почала її закупляти в інших держав.

Матеріали Міжнародного енергетичного агентства, Єврокомісії, Міністерства енергетики США, наукові публікації економістів свідчать про те, що одним із найбільш зручних і ефективних джерел енергії залишається електроенергія. Прогнозується, що на період до 2020 р. середньорічний темп приросту електроенергії світового споживання буде на рівні 2,6%, в розвинених країнах такий приріст може становити 1,7%, а в країнах з економікою, що розвивається, у тому числі в Україні, – 4,2% [5 с. 171].

В Україні на сьогодні не створено умов для приросту споживання електроенергії, галузь фактично перебуває у стані технічної деградації через дефіцит капіталовкладень. Розвиток національної електроенергетики гальмується через відсутність інвестицій, які залучити в енергоринок та в цілому в економіку важко у зв'язку з військовою ситуацією в Україні та недосконалістю нормативно-правового забезпечення функціонування галузі і податкової політики.

Розглянемо проблему в економічній площині. Так, характеризуючи податкове законодавство в Україні, яким регулюється оподаткування електроенергетичної галузі, потрібно відзначити значний податковий тиск на підприємства даної сфери матеріального виробництва. Таке податкове навантаження не дозволяло і не дозволяє формувати власні фінансові ресурси підприємств, достатні для розширеного відтворення їх виробничих фондів. Скористаємось методом порівняльно-історичного аналізу для дослідження еволюції реформування електроенергетичного сектору в історичній ретроспективі.

Реформування електроенергетики України як галузі на засадах ринкової економіки розпочалося на початку 90-х років минулого століття. Вітчизняними експертами на основі міжнародного досвіду була запропонована модель ринку електроенергії, що значною мірою наслідувала так званий «пул електроенергії Уельсу та Англії». Фактично реформування електроенергетики почалося з 1994 р., і першим кроком стало створення Національної комісії регулювання електроенергетики України (далі – НКРЕ) як незалежного органу регулювання в електроенергетичній галузі. Законодавчо головними завданнями НКРЕ було визначено:

- ліцензування та регулювання діяльності суб'єктів природних монополій;
- забезпечення проведення цінової і тарифної політики;
- захист прав споживачів;
- упровадження правил користування електричною енергією.

Національна комісія регулювання електроенергетики України стала одним із перших органів економічного регулювання електроенергетики, створених у країнах Європи після Великої Британії та Угорщини [6].

В основі електроенергетики країни є об'єднана енергетична система (ОЕС) України, яка здійснює централізоване електрозабезпечення внутрішніх споживачів, взаємодіє з енергосистемами суміжних держав, забезпечує експорт, імпорт і транзит елек-

троенергії. До її структури входять енергогенеруючі потужності та розподільчі мережі регіонів України, які сполучені між собою системними лініями електропередач. Централізоване державне підприємство ДП НЕК «Укренерго» здійснює оперативно-технологічне управління ОЕС, управління режимами енергосистеми, а також забезпечення надійності й умов паралельної роботи з енергосистемами інших країн.

Реструктуризація галузі відбулася в 1996 р., у результаті була відокремлена діяльність з виробництва, передачі, розподілу та постачання електроенергії. Цього року почав функціонувати Оптовий ринок електроенергії України (далі – ОРЕ), який упорядкував систему здійснення операцій купівлі-продажу електричної енергії. Він функціонував у період 1998–2001 рр. за схемою ринку «єдиного покупця». У цей період робота ОРЕ характеризувалася нестабільністю, що було пов'язано насамперед із проблемами неплатежів і накопиченою заборгованістю за відпущеною електроенергією, схема ринку ОРЕ подана на рис. 1.

Неефективність роботи ОРЕ зумовила необхідність переходу від моделі «єдиного покупця» до моделі ринку, орієнтованого на потреби споживачів електроенергії. Кабміном у 2002 р. була ухвалена Концепція функціонування та розвитку оптового ринку електричної енергії України. Концепція передбачала поетапний перехід до моделі повномасштабного конкурентного ринку електроенергії, який передбачав формування ринку двосторонніх контрактів, балансуючого ринку для забезпечення попиту і пропозиції на позаконтрактні обсяги електроенергії та ринку додаткових послуг.

Переформатована модель ОРЕ передбачає принцип справедливої конкуренції, але фактично відсутні рівні права і можливості між виробниками електричної енергії та її постачальниками. У більшості виробників відсутня можливість вільно вибирати джерела ресурсів та їхніх постачальників, споживачів і розпоряджатися отриманими доходами, зокрема, теплові електростанції вимушені купувати газ лише у компанії НАК «Нафтогаз України». Необхідно констатувати, що дана модель орієнтована на високий рівень втрат електричної енергії в мережах, що належать енергопостачальникам, і високий рівень паливної складової у тарифі на електричну енергію енергогенеруючих компаній ТЕС. При існуючій моделі ДП «Енергоринок» постійно змінює розподіл коштів, порушуючи встановлений алгоритм. У функціонуючому ОРЕ виникли проблеми, зокрема, в частині адміністративного втручання в роботу учасників ринку та в процесі здійснення експорту, імпорту та транзиту електроенергії. ОРЕ, по своїй суті, виступає монополістом у процесі купівлі-продажу електричної енергії. З цього приводу необхідно зазначити, що в 2004 р. відбулося відхилення від курсу лібералізації вітчизняного ринку електроенергії. Було створено державного монополіста – НАК «Енергетична компанія України» (НАК «ЕКУ»), що централізовано об'єднала активи генеруючих і дистрибуційних енергопідприємств. Деструктивні зміни були спровоковані утворенням вертикально інтегрованої структури, яка монополізувала різнопрофільні та водночас взаємозалежні види діяльності в електроенергетичній сфері.

Розглянемо більш детально існуючий законодавчий базис для ціноутворення. Нормативно-правове підґрунтя регуляторного процесу тарифування має ряд недосконалостей, зокрема, системою не передбачено встановлення норми прибутку в тарифі

Рис. 1. Схема ринку електроенергії України

Джерело: узагальнено автором

на електроенергію і послуг з її передачі та постачання. Необхідно відмітити, що створена в Україні модель енергоринку дещо відрізняється від загальноприйнятої моделі «пулу», оскільки у конкурентному сегменті ринку – на ринку цінових заявок – працюють лише генеруючі компанії ТЕС. В той час як тарифи для АЕС, ТЕЦ, ГЕС, ВЕС та когенераційних і парогазових установок регулюються НКРЕ. Основною проблемою є те що при системі ціноутворення для виробників електроенергії, яка використовується в Україні, собівартість електроенергії, виробленої тепловими електростанціями, значно вища, ніж собівартість електроенергії, виробленої ГЕС та АЕС. За таких умов справедлива конкуренція між тепловою, ядерною та гідрогенерацією неможлива [6].

Для більшої наочності правового поля, в якому працює галузь, згрупуємо нормативно-правове забезпечення електроенергетики за напрямками регулювання (табл. 1).

Нормативно-правове регулювання електроенергетики на сьогодні є несистемним, не має закону, який встановлював би єдині засади та підходи до регулювання відносин у цій сфері. Безсистемне організаційне та нормативно-правове регулювання в стратегічній галузі економіки може призвести до негативних наслідків. Навіть таких крайніх, як перебої у постачанні електроенергії та зниження надійності роботи енергетичної системи України.

Зокрема, електроенергетична галузь керується окремим Законом України «Про електроенергетику»

№ 575/97-ВР від 16.10.1997 р. (зі змінами і доповненнями), в ядерній енергетиці – Законом України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» № 39/95-ВР від 08.02.1995 р. (зі змінами і доповненнями). До більшості положень зазначених законів прийнято численні підзаконні акти різних органів влади, у цілому по галузі електроенергетики кількість підзаконних актів перевищує 400 [7]. Безсистемність законодавства і часті зміни до нормативно-правових актів негативно впливають на діяльність підприємств електроенергетики, що знижує привабливість даного сектору для інвесторів.

Не кращим є становище і споживачів, незважаючи на те, що згідно зі статтею 5 «Державна політика в електроенергетиці» Закону України «Про електроенергетику», одним із основних принципів державної політики у сфері електроенергетики є забезпечення захисту прав та інтересів споживачів енергії. Проте статтею не визначено конкретні вимоги щодо забезпечення прав побутових споживачів на постачання їм електричної енергії певної якості за прозорими і обґрунтованими цінами. Тому права споживачів енергоносіїв, навіть тих, хто регулярно сплачує їхню вартість, незахищені. А самі споживачі не мають реальних можливостей впливу на постачальників, які не виконують умов договору. Особливо це стосується обґрунтованості цін на електроенергію, адже прозорість цін на неї є необхідною передумовою становлення та чіткого функціонування внутрішнього енергетичного ринку.

Таблиця 1

Нормативно-правові основи регламентування електроенергетичної галузі

Сфера регламентування	Нормативно-правові акти
Регламентация механізмів ліцензування учасників оптового ринку електроенергії	Закони України «Про електроенергетику», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», «Про природні монополії», укази Президента України щодо повноважень Національної комісії регулювання електроенергетики та Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України щодо порядку проведення ліцензування певних видів діяльності, а також постанови НКРЕ щодо умов і правил ліцензування та здійснення ліцензійної діяльності в електроенергетиці
Засади та обмеження в ціноутворенні	Закони України «Про ціни та ціноутворення», «Про електроенергетику», «Про захист економічної конкуренції», «Про природні монополії», укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти НКРЕ стосовно ціноутворення на оптовому ринку електроенергії у частині механізму формування оптових цін і формування роздрібних цін (та їх складових) для кінцевих споживачів, визначення прогнозованої оптової ринкової ціни на електричну енергію, встановлення тарифів для енергогенеруючих компаній, тарифів на електроенергію на послуги енергопостачальних компаній, затвердження тарифу для підприємства, яке здійснює централізоване диспетчерське управління та передачу електроенергії високовольтними мережами, кошторису для оптового постачальника електроенергії, а також стосовно процедурних питань діяльності НКРЕ при здійсненні нею повноважень у відносинах на оптовому ринку електроенергії
Державне управління та контроль	Конституція України, закони України «Про електроенергетику», «Про захист прав споживачів», «Про природні монополії», «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист економічної конкуренції», а також укази Президента України щодо визначення компетенції, повноважень та структури державних органів, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України щодо визначення повноважень державних органів у процесі врегулювання правовідносин між учасниками оптового ринку електричної енергії України та між суб'єктами електроенергетики і споживачами
Регулювання на рівні оптового ринку електроенергії	Закони України «Про електроенергетику», «Про захист економічної конкуренції», «Про природні монополії», укази Президента України щодо ринкових перетворень в електроенергетиці, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України щодо державного нагляду в електроенергетиці, створення інфраструктури оптового ринку електроенергії України, застосування санкцій щодо порушення законодавства про електроенергію, актів міністерств та відомств, у тому числі постанови НКРЕ щодо затвердження засад ціноутворення, порядку розподілу коштів між членами оптового ринку електричної енергії України
Здійснення експортно-імпорتنних операцій з електроенергією	Закони України «Про зовнішньоекономічну діяльність», «Про Митний тариф України», «Митний кодекс України», «Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті», «Про міжнародний комерційний арбітраж», «Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну», «Про правонаступництво України», «Про дію міжнародних договорів на території України»
Оподаткування	Податковий кодекс України, Митний кодекс України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, інструктивно-нормативні документи Фіскальної служби України щодо оподаткування в електроенергетиці

Джерело: узагальнено і складено автором

Законодавство України, яким регламентується ціноутворення, складається з Конституції України, Закону України «Про ціни і ціноутворення» та інших нормативно-правових актів, що видаються Кабінетом Міністрів України. Зокрема, Постанови від 25 грудня 1996 р. № 1548 «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)» а також Постанови від 22 лютого 1995 р. № 135 «Про Положення про державне регулювання цін (тарифів) на продукцію виробничо-технічного призначення, товари народного споживання, роботи і послуги монопольних утворень». Необхідно відмітити, що на сьогодні вказані постанови є чинними, в той час як орган, на який покладено функції контролю – Державну інспекцію з контролю за цінами, – ліквідовано. Існує ряд інших законодавчих колізій. Так, відповідно до статті 17 Закону України «Про електроенергетику», тарифи на передачу і постачання електричної енергії місцевими (локальними) електромережами, на електричну енергію, вироблену на теплоелектроцентралях, які входять до складу енергопостачальників, для потреб споживачів території здійснення ліцензованої діяльності, на електричну енергію, вироблену на вітрових електростанціях, регулюються НКРЕ України, що суперечить Конституції України. Також не враховано позицію Конституційного Суду України щодо розмежування повноважень Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади у сфері формування та реалізації цінової політики. Згідно з цією правовою позицією, Верховна Рада України на виконання пункту 5 частини першої статті 85 Конституції України повинна визначити засади внутрішньої і зовнішньої політики, у тому числі цінової як однієї із складових внутрішньої економічної і соціальної політики держави. У той час як нині Кабінет Міністрів України забезпечує проведення цінової політики, що означає реалізацію Урядом визначених парламентом повноважень у сфері встановлення і застосування цін і тарифів.

Ураховуючи вищевказані проблеми та перспективи нашої держави щодо членства в Європейському Союзі, необхідно врахувати помилки та більше уваги приділити імплементації законодавства України до законодавства ЄС. Імплементация законодавчого поля є міжнародним зобов'язанням, що передбачено Угодою про партнерство і співробітництво між Україною та європейським співтовариством (далі – УПС) від 14 червня 1994 р. На виконання ст. 51 п. 1 УПС 18 березня 2004 р. Верховною Радою України прийнято Закон «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», згідно з яким Україна зобов'язується наближувати чинне та майбутнє законодавство до законодавства Співтовариства у пріоритетних сферах. Що стосується законодавства у сфері енергетики, то воно повинно сприяти створенню конкурентних енергетичних ринків України, інтегрованих до європейських. Створення таких ринків базується на забезпеченні надійності постачання енергоносіїв і розширенні конкуренції на основі принципів свободи руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили з урахуванням забезпечення охорони навколишнього середовища та цивільного захисту у сфері техногенної безпеки [7].

Механізм державного регулювання в галузі енергетики реалізується через такий важливий канал, як податкове регулювання. Питання оподаткування регламентується, крім спеціальних законів, ще й

нормативно-правовими актами непрямої дії. До прийняття Податкового кодексу України правове регулювання процесу оподаткування суб'єктів господарської діяльності, у тому числі електроенергетики, регламентувалось більш ніж десятьма законами України про різні податки і трьома декретами Кабінету Міністрів. Окрім того, існували постанови Кабінету Міністрів України щодо справляння податків, надання пільг, нормативно-правові акти Державної податкової адміністрації України, інших центральних органів виконавчої влади. На сьогодні оподаткування галузі електроенергетики здійснюється на загальних підставах згідно з Податковим кодексом України, але існує ряд особливостей, на які необхідно звернути увагу.

Особливість оподаткування основного виробника електроенергії – АЕС, полягає в наступному:

– п. 3 ст. 153 Податкового кодексу України передбачено звільнення від оподаткування прибутку Чорнобильську АЕС на період підготовки до зняття і зняття з експлуатації енергоблоків з метою перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, дана пільга діє в податковому законодавстві з 13.01.1999 р. Метою даної пільги є перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну зону. Передбачається проведення комплексу заходів з вилучення ядерного палива з установки, для забезпечення відповідної безпеки населення та довкілля, але у випадку якщо прибуток Чорнобильської АЕС використовується не на фінансування робіт з підготовки до зняття і зняття Чорнобильської АЕС з експлуатації, а на інші цілі, то він оподатковується на загальних підставах;

– п. 4 ст. 153 передбачено звільнення від оподаткування прибутку підприємств, отриманого за рахунок міжнародної технічної допомоги або за рахунок коштів, які передбачені в державному бюджеті як внесок України до Чорнобильського фонду «Укриття» для реалізації міжнародної програми та з питань європейської інтеграції. Однією із умов є необхідність обов'язкової реєстрації у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, міжнародної технічної допомоги. А право на пільгове оподаткування мають платники податків – виконавці робіт, послуг за контрактом, що укладається з реципієнтом (особа, що отримує платежі або субсидії) або з резидентом чи нерезидентом, що уклав контракт з реципієнтом. Зазначений факт підтверджується відповідною довідкою, яка видається в трьох примірниках Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, один примірник залишається в Міністерстві, один – подається до органів Державної податкової служби України і один – залишається у суб'єкта [8].

Що стосується особливостей оподаткування ТЕС і ТЕЦ, які також є провідними виробниками електроенергії, то вони пов'язані з використанням у виробництві паливно-енергетичних ресурсів. Згідно з пп. 3 п. 8 ст. 138 ПКУ, підприємства, які здійснюють виробництво електричної та теплової енергії (відповідно до одержаних ліцензій), використовуючи при цьому вугілля та/або мазут, до прямих матеріальних витрат включають не вартість витраченого у звітному періоді вугілля (мазуту), а суму його резерву запасу, який створюється для безперебійного постачання електричної та теплової енергії споживачам. А в кінці звітного року здійснюється коригування собівартості реалізованих послуг з постачання електричної (теплової) енергії на різницю між витраченим паливом та його резервом у бік зменшення або збільшення собівартості, але не менше фактич-

ної вартості придбаного протягом поточного місяця палива (вугілля, мазуту). Також можна прослідкувати певну відсутність регуляторного ефекту в пп. 4 п. 8 ст. 138 даного Кодексу, де передбачено, що платники податків – ліцензіати з передачі та/або постачання електричної та/або теплової енергії у звітному податковому періоді до собівартості реалізації електричної та/або теплової енергії, надання послуг з передачі та/або постачання електричної та/або теплової енергії включають фактично понесені в такому звітному періоді витрати з придбання електричної та/або теплової енергії. Адже цим пунктом не передбачено жодних обмежень стосовно собівартості, а також відсутні посилання на дотримання норм витрачання ресурсів для їх виробництва.

Для виробників і постачальників електричної енергії важливо застосувати однакові підходи до формування собівартості та складу витрат подвійного призначення, оскільки вони прямо пропорційно впливають на формування ціни продукції та відповідно прибутку, але п. 8 ст. 138 передбачено віднесення до собівартості витрат, що пов'язані з витратами на придбання електричної енергії (включаючи реактивну), і визначено їх як інші прямі витрати. Постачальники електроенергії можуть відносити до собівартості її понаднормативні втрати згідно п. 3 ст. 140, що, у свою чергу, призводить до зменшення сплати податку на прибуток, а також не виконує функцію стимулятора енергозбереження в країні.

В оподаткуванні ГЕС і ГАЕС, згідно з п. 3 ст. 325 ПКУ, передбачено пільгову ставку збору за спеціальне використання води для потреб гідроенергетики, яка становить 5,24 грн. за 10 000 куб. м води. Розмір зазначеного збору застосовується, виходячи з фактичних обсягів води, пропущеної через турбіни гідроелектростанцій.

Незважаючи на певний прогрес, електроенергетична галузь перебуває на стадії технічної необхідності в переобладнанні, що, звісно, потребує суттєвих капітальних вкладень. Тому не зовсім зрозумілою є відміна п. 8 ст. 154, яким передбачалось звільнення від оподаткування прибутку підприємств у межах фактичних витрат, передбачених інвестиційними програмами, які затверджені НКРЕ, на капітальні вкладення з будівництва (реконструкції, модернізації) міждержавних, магістральних і розподільчих (локальних) електричних мереж, електричних станцій, теплоелектроцентралей, так як зважаючи на сучасний технічний стан енергооб'єктів, можна стверджувати, що ця пільга дуже важлива. Звісно, що проблема відсутності дієвого механізму контролю вивільнених коштів існувала, але її можливо було вирішити не методом повного анулювання пільгового оподаткування а шляхом контролю в режимі «реального часу». Також не зовсім зрозумілою є відміна пільгового оподаткування відновлювальних джерел енергії, адже Україна має незначний досвід у даній галузі. Ураховуючи світові тенденції та системний підхід інтегрованого суспільства, до якого прагне наша держава, відміна п. 15 підрозділу 4 Перехідних положень, яким передбачалось до 1 січня 2020 р. звільнення від оподаткування прибутку виробників у даній галузі, є нелогічною.

Що стосується оподаткування податком на додану вартість, то згідно п. 16 ст. 197, звільняються від оподаткування операції із увезення на митну територію України:

- устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаючого обладнання і матеріалів, засобів вимірювання, контролю та управ-

ління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріалів для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з відновлюваних джерел енергії;

- матеріалів, устаткування, комплектуючих, що використовуються для виробництва:

- устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії;

- матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, які будуть використовуватися у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;

- енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;

- засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів.

Операції із увезення на митну територію України зазначених у цьому пункті товарів звільняються від оподаткування, якщо дані товари застосовуються платником податку для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляються в Україні. Перелік таких товарів із зазначенням кодів УКТ ЗЕД встановлюється Кабінетом Міністрів України. У разі порушення вимог щодо цільового використання таких товарів платник податку зобов'язаний збільшити податкові зобов'язання за результатами податкового періоду, на який припадає таке порушення, на суму податку на додану вартість, що мала бути сплачена із зазначених операцій у момент увезення таких товарів, а також сплатити пеню, нараховану на таку суму податку, виходячи із 120% облікової ставки Національного банку України, що діяла на день сплати податкового зобов'язання, та за період із дня ввезення таких товарів до дня збільшення податкового зобов'язання.

Підрозділ 3 Перехідних положень передбачає, що суб'єкти господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки, схвалені відповідно до Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», тимчасово, з 1 січня 2013 р. до 31 грудня 2022 р. включно, при ввезенні у митному режимі імпорту на митну територію України устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, що звільняються від оподаткування звільним митом у порядку, визначеному підпунктом 10 пункту 4 розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» Митного кодексу України, за умови оформлення митної декларації, можуть за власним бажанням видавати контролюючому органу (а контролюючий орган зобов'язаний прийняти) податковий вексель на суму податкового зобов'язання з податку на додану вартість, визначену в такій митній декларації.

Пільги, які передбачались ст. 276 по обчисленню податку за земельні ділянки, надані для розміщення об'єктів енергетики, які виробляють електричну енергію з відновлюваних джерел енергії відмінені згідно із Законом України від 28.12.2014 р. № 71-VIII. Даним законодавчим актом відмінено збір у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну і теплову енергію, крім електроенергії, виробленої кваліфікованими когенераційними установками. Передбачено екологічний податок, який сплачується з обсягів електричної енергії, виробленої експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

Питання державного регулювання в діяльності електроенергетики завжди було в полі зору науковців. Зокрема, В. Варнавський вважає, що головним змістом реформування енергетики в сучасних умовах є перетворення в механізмах функціонування та формування нового інституціонального середовища, заснованого на партнерських відносинах держави з приватним бізнесом [1]. У своїх працях А. Ерхов досліджує становлення та історичний розвиток галузі електроенергетики в країнах Скандинавії та пропонує його застосовувати для економіки України. Концептуально новим методом державного управління стратегічним розвитком ПЕК країни приділяє увагу Г. Груба, який визначає важливу роль перебудови електроенергетичної галузі України на ринкових засадах із вдосконалим механізмом державного управління розвитку цього стратегічно важливого сектору економіки. Його висновки полягають у наступному:

- здійснення наукових досліджень у сфері державного управління при відповідному кадровому забезпеченні дозволить керівникам ПЕК приймати науково обґрунтовані управлінські рішення;

- необхідно враховувати вплив факторів формування внутрішнього, зовнішнього середовища галузі, безпосередньо корегованого владою;

- механізм державного управління стратегічним розвитком ПЕК доцільно базувати на конкретних і послідовних кроках щодо запровадження ринкових відносин у галузі з запровадженням персональної відповідальності посадовців за реалізацію стратегії розвитку галузі;

- у процесі запровадження державної політики, спрямованої на енергозабезпечення країни, методи державного управління повинні відповідати зростаючим потребам суспільства в енергоносіях з урахуванням специфічних особливостей розвитку галузі, стану як внутрішнього, так і зовнішнього ринку енергоносіїв;

- зазначені прийоми державного управління побудовані на використанні адміністративних та економічних інструментів з урахуванням важелів ціноутворення, оподаткування, фінансування та кредитування, інвестування та амортизаційних відрахувань [9].

Ураховуючи напрацювання науковців, узагальнюючи викладене, необхідно відмітити, що з точки зору соціальної орієнтації держави особливу роль в економічному розвитку відіграє цінова стабільність. Вона безпосередньо пов'язана з інфляційними явищами, які є наслідком дії таких факторів, як податкове навантаження на суб'єктів економічної діяльності, монополізм та монопольна поведінка, обсяги виробництва товарів і послуг, обсяги бюджетних видатків, державних дотацій, збалансованості бюджету тощо. З метою утримання цінової стабільності в умовах дії цінового механізму ринкової саморегуляції ціни об'єктивно необхідні суспільні (державні) та інституційні механізми у вигляді державного регулювання у сфері енергетики.

Висновки. Загалом, законодавство України потребує розробки нормативно-правових документів, що будуть регламентувати роботу всієї галузі та визначати чітку відповідальність кожної сторони за виконання своїх функцій. Необхідно згрупувати та регламентувати правові, економічні та організаційні засади діяльності в електроенергетиці з метою ефективного функціонування даної галузі, що вплине на стабілізацію економіки України в цілому. Необхідно не вносити певні зміни до нормативно-правових актів, а створити комплекс організаційно-правових

засад розвитку і функціонування електроенергетики на принципах поєднання ринкових відносин і державного управління, у тому числі регулювання, з метою забезпечення стабільного економічного, соціального розвитку, національної енергетичної безпеки України. Такий комплексний підхід повинен урахувати вимоги часу щодо імплементації законодавства України до європейського законодавства.

Що стосується оподаткування то з прийняттям Податкового кодексу вдалось:

- упорядкувати зміну основних положень базових законів з оподаткування;

- стратегічно планувати і прогнозувати господарську діяльність, принаймні, у межах бюджетного року;

- упорядкувати механізм надання пільг та джерел їх фінансування;

- упорядкувати амортизаційну політику;

- визначити компетенцію місцевих органів влади при встановленні ставок місцевих податків і зборів.

Проте Податковий кодекс України не вирішив усіх проблем, про що свідчать численні зміни, які були прийняті з моменту його затвердження. До основних недоліків порядку оподаткування підприємств електроенергетичної галузі необхідно віднести:

- неоднозначність визначення і розуміння юрисдикції та компетенції органів державної податкової служби;

- законодавчі суперечності у визначенні порядку проведення перевірок цими органами;

- недосконалість механізму оскарження рішень податкових органів, у тому числі й при зверненні до господарського суду;

- неоднозначність трактування деяких норм податкового законодавства стосовно довгострокового будівництва об'єктів електроенергетики;

- неврахування специфіки проведення розрахунків за електроенергію на оптовому ринку електричної енергії України, зокрема, відсутність законодавчо визначеної обов'язковості страхування платіжних ризиків;

- відсутність стимулів для виробників електричної енергії на основі відновлювальних джерел.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Варнавський В. Реформирование мировой экономики / В. Варнавський // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 5. – С. 25–32.
2. Байков Н. Мировое потребление и производство первичных энергоресурсов / Н. Байков, Г. Безмельницина // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 5. – С. 44–52.
3. Ерхов А.Г. Экономика скандинавских стран: рыночные реформы в электроэнергетике : [монография] / А.Г. Ерхов. – Донецк : Юго-Восток Лтд, 2008. – 340 с.
4. Груба Г.І. Державне управління стратегічним розвитком електроенергетики : дис. ... канд. екон. наук : спец 25.00.02 / Г.І. Груба. – Харків, 2005. – 214 с.
5. Тищенко О.М. Формування стратегічних напрямків розвитку електроенергетики регіонів України / О.М. Тищенко, Н.Б. Петрова // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2011. – № 24. – С. 170–178
6. Кальченко В.М. Реформування ринку електричної енергії України – перехід до ринку двосторонніх договорів і балансуємого ринку / В.М. Кальченко // Матеріали науково-практичної конференції (Київ, 29.09.2008 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // www.nerc.gov.ua.
7. Енергетична стратегія України на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.03.2006 р. № 145-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>.
9. Груба Г.І. Концептуальні підходи щодо розвитку механізму державного управління стратегічним розвитком електроенер-

гетики України / Г.І. Груба // Актуальні проблеми державного управління : зб. наукових праць : у 2-х ч. – Х. : Магістр, 2005. – № 2(24). – Ч. 1. – С. 128–134.

УДК 339.133.017

Маловичко С.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри маркетингу та менеджменту
Донецького національного університету економіки та торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського*

ПРОСУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПЕРСОНІФІКОВАНИХ ПРОДУКТІВ НА РИНОК ЕЛЕКТРОННОЇ ТОРГІВЛІ

У статті розкрито систему просування індивідуальних персоналізованих продуктів на ринок електронної торгівлі України. Детерміновано фактори, які впливають на просування індивідуальних персоналізованих продуктів на ринок електронної торгівлі України (антрепренерські, конс'юмеричні). Визначено місце стратегії просування індивідуальних персоналізованих продуктів у загальній стратегії підприємства. Узагальнено основні проблеми реалізації стратегії просування індивідуальних персоналізованих продуктів на ринок електронної торгівлі.

Ключові слова: торгівля, комунікації, просування, стратегія, ринок електронної торгівлі, індивідуальні персоналізовані продукти.

Маловичко С.В. ПРОДВИЖЕНИЕ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ПЕРСОНИФИЦИРОВАННЫХ ПРОДУКТОВ НА РЫНОК ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛИ

В статье раскрыта система продвижения индивидуальных персонализированных продуктов на рынок электронной торговли Украины. Детерминированы факторы, которые влияют на продвижение индивидуальных персонализированных продуктов на рынок электронной торговли Украины (антрепренерские, консьюмерические). Определено место стратегии продвижения индивидуальных персонализированных продуктов в общей стратегии предприятия. Обобщены основные проблемы реализации стратегии продвижения индивидуальных персонализированных продуктов на рынок электронной торговли.

Ключевые слова: торговля, коммуникации, продвижение, стратегия, рынок электронной торговли, индивидуальные персонализированные продукты.

Malovychko S.V. PROMOTION OF THE INDIVIDUAL PERSONALIZED PRODUCTS TO THE MARKET OF E-COMMERCE

The article is dedicated to the system of promotion of the individual personalized products to the market of E-commerce of Ukraine. Factors that influence promotion of the individual personalized products to the market of E-commerce of Ukraine (entrepreneurial, consumeric) are determined. The place of strategy for promotion of the individual personalized products in general strategy of enterprise is determined. The basic problems of applying the strategy for promotion of the individual personalized products to the market of E-commerce are generalized.

Keywords: trade, communications, promotion, strategy, market of E-commerce, individual personalized products.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в роздрібній торгівлі, чинять дисипативний вплив на економіку, «...за дуже короткий період змінилася система цінностей і спосіб життя споживачів, динамічно міняються переваги і смаки, акценти перемістилися з функціональних властивостей матеріальних продуктів на якість послуг...» [1, с. 238]. Ці зміни позначаються на прерогативах споживачів при виборі продуктів харчування. Перспективним ритейл-сектором у теперішній час стає ринок індивідуальних персоналізованих продуктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням стану та перспектив розвитку ринку електронної торгівлі України займалися такі вчені, як Космарова Н.А. [2], Сеїтібраїмов А.Д. [2], Стрій Л.О. [3], Голубева А.К. [3], Лебеденко М.С. [4] та ін. Дослідженню загальних питань просування та комунікацій у маркетинговій діяльності присвячено роботи багатьох науковців, серед яких цікавими є праці Яна В. [5], Ониськіва В.О. [6], Прокусиної О.А., Малахової Н.Л. [7], Афоніної К.В. [8], Котлера Ф. [9], Сагера Л.Ю. [10], Охрименко Г.В. [11], Лаврової Ю.В. [12], Романова А.А. [13] та ін. Стратегічний підхід до розуміння просування товарів на ринок висвітлений в роботах Романовича В.К. [14],

Тишевської-Шапошник О.В. [15], Кузьменко Т.О. [16], Ганзи І. та Мартояна А. [17], Примак Т.О. та Костюченко А.М. [18], Біловодської О.А. та Карпіщенко М.Ю. [19], Ястремської О.М. та Поклонської Л.С. [20], Балабанової Л.В. [21], Божкової В.В. [22], Лочан С.А., та Федюнина Д.В. [23].

Однак фрагментарно дослідженими залишилися питання особливостей просування товарів на ринок електронної торгівлі, зокрема, просування індивідуальних персоналізованих продуктів.

Мета статті полягає у розкритті сутності просування індивідуальних персоналізованих продуктів на ринок електронної торгівлі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізацію цілей підприємства, функціонуючого на споживчому ринку, забезпечує політика маркетингових комунікацій, або просування. На даний час у літературі з маркетингу застосовують два синонімічних терміна: «комунікація» та «просування». Найбільш глибоке та обґрунтоване пояснення цієї тотожності представлено Яном В. Віктором у роботі «Просування. Система комунікації між підприємцями та ринком» [5]. Автором виділено два підходи до розуміння цих зв'язків – обмежений та розгорнутий (рис. 1).